

s tem vlakom pričakovani španski kralj. Burka bi bila dobra, pa je preveč razpletena. Preveč besedij, a malo vsebine. Tudi je pač bilo nepotrebno za vsak posamezni prizor uvajati novo pozorišče, kar bo igro dolgočasilo in predstavo otežkočilo brez sile.

Tretja igra „Lurška pastirica“ je prevod iz nemščine. Predstavlja nam, kako neka Otilija, grofovska hči, ki je že slepa od rojstva, v Lurdu čudežno zopet dobi pogled, kar tudi njeno neverno mater izpreobrne. Zraven se predstavljajo tudi razni prizori iz lurških prikaznij Matere Božje. Igra je po predmetu ganljiva, a tudi premalo izbirčna v besedi.

F. Šanda.

Hrvaška književnost.

Povjest Hrvata od najstarejih vremena do svršetka XIX. stoljeća. Napisao ju Vjekoslav Klaić, javni redov. profesor obće povjestnice na kr. sveučilištu Franje Josipa I. Svezak II. Dio prvi. Treće doba: Vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301—1526). Prva knjiga: Anžuvinci i Sigismund do gubitka Dalmacije (1301—1409). Sa 94 ilustracije. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb 1900. Cena 7 K.

V drugem zvezku svoje zgodovine je opisal prof. Klaić vladu Anžuvincev in pa vladanje Sigismunda Luksemburgoviča do l. 1409. Moč Arpadovičev je bila za Hrvaško pogubna, ker so se trudili, da zatró slovanski značaj zemlje ter jo počasi popolnoma zjedinijo z Ogrsko. Zatrli so zato na Hrvaškem plemensko vladanje ter uveli fevdalizem. Pa fevdalna aristokracija je postala proti volji kraljev iz arpadske rodovine tako jaka, da se je slednjič odločila za novega kralja iz rodovine Anžuvincev in ga pripeljala z Laškega na Hrvaško. Tako so zavladali Anžuvinci najprej na Hrvaškem in potem tudi na Ogrskem. Toda tudi Anžuvinci so kmalu pozabili zahvalnost proti temu fevdalnemu plemstvu, ki jim je pomoglo do gospodstva na Hrvaškem in Ogrskem, a kasneje za nekaj časa celo na Poljskem. Boj proti Hrvatom je začel že Karlo Robert (1301—1342), nadaljeval ga je njegov sin Ljudevit Veliki (1342—1382) z vso odločnostjo. Njegov gnev so občutili posebno Bribirski knezi (Šubići) in pa Nelepići, dočim so se Frankopani in Gorjanski povzdignili v tem času do velike moči. L. 1347. je bila zlomljena moč Bribirskih knezov, ko jih je Ljudevit Veliki razdelil na dve betvi in jedni podelil grad Zrinj v Pounju. Po tem gradu so se kasneje zvali Zrinjski in se iznova poslavlili v bojih s Turki. Dalmatinska betev pa je od tega časa popolnoma zahirala. Padec te znamenite rodovine je prva velika nesreča za Hrvate v Dalmaciji. Ljudevit Veliki je sicer Dalmacijo osvobodil jarma beneškega, sprejel tudi mesto Dubrovnik pod svoje okrilje, a zato so Benečani vendar neprenehoma prežali na Dalmacijo

in iskali prilike, da jo osvoje. Tragična smrt Karla Dračkega Anžuvince (1386), katerega sta dali umoriti Marija, hči Ljudevita Velikega, in njena mati Elizabeta, je povzročila strašne zmešnjave na Hrvaškem ter pravi upor in odpad Hrvaške od Ogrske. Elizabeto in Marijo je zadela huda kazen. Bili sta ujeti in odpeljani v Novigrad, kjer so dali uporniki Elizabeto zadaviti, Marijo pa je rešil njen zaročnik Sigismund Luksemburgovič. Tudi upornike ni spremljala dolgo sreča; Sigismund jih je premagal pri Doboru v Bosni in jih strašno kaznoval (1394). To je druga katastrofa. Dobro je bilo za upornike, dokler jih je branil umni in podjetni Štefan Tvrtko, bosanski kralj (1377—1391), ki je namenil z Bosno zjediniti vse hrvaške zemlje, pa je prerano umrl in zapustil preslabe naslednike, ki bi bili znali in mogli izvesti njegovo veliko idejo. Z njegovo smrtjo so bile žalibože pokopane tudi njegove osnove. Hrvaško so razdejavale od tega časa hude domače razprtije. Tudi Bosna je oslabela in je njen vladar Štefan Dabiša sklenil s Sigismundom celo pogodbo, po kateri je bilo Sigismundu zagotovljeno nasledstvo v Bosni. Posledice zmage pri Doboru so bile za upornike strašne; najodličnejši plemiči hrvaški so izgubili svoje glave. Sigismund je ravnal neusmiljeno, zato ga je odslej še huje mrzilo hrvaško in bosansko plemstvo. Po silnem porazu njegove vojske v vojni s Turki pri Nikopolju (1396) je imelo priliko, da se je maščevalo. Na zboru v Križevcih (1397) mu je očital njegovo okrutnost Štefan Lacković, a zato ga je dal Sigismund ubiti ž njegovimi privrženci krvavi sabor, tretja katastrofa). Iznova se je vzdignilo hrvaško plemstvo v zvezi z bosanskim pod vodstvom bosanskega kralja Tvrtka II. proti Sigismundu. Toda tudi v tem boju je bila Sigismundu sreča mila; premagal je drugič upornike zopet pri Doboru (1408) in jih za vselej razpršil. Kmalu potem je zadel Hrvate še najhujši udarec. L. 1409. je namreč Sigismundov protikralj, izvoljen od Hrvatov, Ladislav Napuljski (Anžuvinec) prodal Dalmacijo Benečanom za 100.000 cekinov, ko je videl, da se ne bo mogel vzdržati na Hrvaškem. Benečani so tako postali vnovič gospodarji Dalmacije, katero so pridržali v svoji posesti do l. 1797. Le Dubrovnik je ostal samostalen. To je četrta katastrofa za Hrvate.

Profesor Klaić pripoveduje vse zgodbe v lahkem in ugodnem slogu na temelju zgodovinskih virov, katere navaja pogostoma doslovno v tekstu namestu pod črto, kjer bi mogle bravca pri branju motiti. O tem drugem zvezku se moramo tudi pohvalno izraziti kakor o prvem; le preobširno se nam zdi osnovano gradivo na onih mestih, kjer se govori o dogodkih zunaj Hrvaške, posebno za kralja Ljudevita Velikega na Ogrskem, Poljskem in v Napolju. Seveda so vsi ti dogodki v neki zvezi s kraljevo osebo, ne pa toliko z zgodovino hrvaškega naroda. Pač pa je vrlo dobro, da je omenil borb s

Turki na Balkanu pred in po bitki na Kosovem polju, ker se to tiče neposredno Hrvaške. Moglo bi se skoro reči, da je drugi zvezek še bolji od prvega, posebno kar se tiče pripovedanja. Nekateri odseki, kakor: padeč Šubičev in Nelepičev, smrt Karola Dračkega, zveza in upor hrvaških velikašev proti Sigismundu, njih poraz in strašne kazni, ki so zadele hrvaške upornike, neumorno delovanje bosanskega kralja Tvrtka I., da zjedini balkanske Slovane, krvavi sabor v Križevcih, se berejo kakor drame iz hrvaške zgodovine, tako živo in plastično je nam predočil pisatelj te dogodke. A nič manje se ne odlikuje s svojimi karakteristikami najznamenitjših ličnosti iz te dobe. Moramo priznati, da tako natančne karakteristike kralja Sigismunda nismo še nikjer čitali, a sedaj ga poznamo iz tedanjih virov ko neukrotljivega preganjavca hrvaške svobode. Ko smo brali, kaj je hrvaški narod pretrpel pod tem vladarjem in koliko se je takrat prelilo hrvaške krvi, nehoté smo se vprašali, je-li mogoče, da se je ta narod, oslavljen tako hudo za te vlade, mogel

kasneje vzdržati v tristoletni borbi s Turki. Zares nepresahljiva žilavost tiči v tem narodu! Pa še na nekaj smo zadeli v tem pripovedanju: na veliko neslogo hrvaških velikašev in dalmatinskih mest, ki je bila pa tudi kriva, da so mogli njihovi protivniki slavodobitno nad njimi zagospodovati. Koliko krasnih naukov se nahaja v tej zgodovini za sedanje naše odnošaje na slovanskem jugu!

Založna knjigarna Hartmanna (Kugli i Deutsch) se je mnogo trudila, da je prišla na svetlo tudi ta druga knjiga tako lepo urejena kakor prva. Ima v vsem 94 ilustracij, med njimi 17 izvornih fotografiranih listin, ki se nahajajo deloma v zagrebškem, deloma pa v budimpeštanskem arhivu, jeden pečatnik Baboničev (Blagajev) iz l. 1321. se čuva v v ljubljanskem muzeju.

Kdor more utrpeti 7 K, naj si nabavi to krasno delo, iz katerega se bo poučil natančno ne samo o hrvaški zgodovini, nego tudi sploh o zgodovini Balkana koncem srednjega veka. *Iv. Steklasa.*

Časopis.

Rusi so sklenili z Perzijo pogodbo, v kateri so ji zagotovili veliko posojilo, dobili pa pravico delati po Perziji železnice in prepeljavati svojo vojno čez perzijski svet.

7. svečana se je moral angleški poveljnik Buller vrniti čez Tugelo, katero je bil prekoračil pri Waalkranzu. Buri so mu naredili s streljanjem veliko škodo. Ker so Angleži to pot delali z vso silo, vidi se, da je bila grozna bitka, v tej vojski doslej najhujša, v kateri so Buri sijajno zmagali. Na angleški strani je veliko mrtvih. — Tudi zapadna armada pri Modder-Riveru ni bila srečna; generala Macdonald in Babington sta se morala od prodiranja vrniti.

9. svečana je došel glavni angleški poveljnik general Roberts k zapadni armadi, ki ima namen rešiti oblegano mesto Kimberley. Ker so Angleži izprevideli, da jim ne kaže čez Tugelo proti Ladysmithu in naprej v Transvaal, hočejo zgrabiti oranjsko zavezno državo in prodirati proti njenemu glavnemu mestu Bloemfonteinu.

11. svečana so Buri vzeli tabor generala Klementa pri Rensburgu in mu ubili veliko mož. Klement se je moral umakniti v Arundel.

Ob istem času so začeli Buri popuščati svoje postojanke pri Kimberleyu, ker se je bojni načrt

premenil, pa bi tudi s sestradanim mestom ne bili nič na boljem

Dne 13. svečana je umrl v Ljubljani zaslužni gospod dr. Anton Jarc, zlatomašnik, prošt, bivši profesor, šolski nadzornik, večletni predsednik Vincencijske družbe in raznih drugih družb. Rojen dne 15. vel. srpana l. 1813

Namestnik na Moravskem je postal grof Karol Žierotin.

Nemški državni zbor je sprejel t. zv. zakon-Heinze, ki prepoveduje z ječo do šest mesecev ali z globo do 600 mark prodajati nenravne spise ali slike ljudem pod 18. letom ali razstavljati pohujšljive podobe.

15. svečana so došli Angleži v Kimberley. Buri so nadlegovali Angleže in jim delali škodo.

Boji so sedaj na treh bojiščih: ob reki Tugeli na vshodu, na jugu oranjske države, in na zapadu pri Kimberleyu. Angleži izkušajo s temi razdeljenimi močmi oslabiti Bure. Burski general Cronje se umika od Kimberleya čim dalje bolj. Večjih bojev ni, tem več pa malih prask. Angleži pa se pripravljajo prav tukaj, da udarijo na glavno bursko moč pod generalom Cronjejem.

19. svečana. Angleži so prišli čez Tugelo, ker so Buri popustili svoje postojanke. Pri Colenso (blizu Ladysmitha) so se vneli hudí boji.